

Ismael Saz Campos

Fascismo y franquismo

PUV

Recuperar la memòria, incitar al pensament

La Universitat de València enceta tres noves col·leccions editorials, destinades a fer memòria del franquisme, a reconstruir la biografia d'importants historiadors contemporanis i a la recuperació de petits clàssics del pensament de totes les èpoques

Materials per a la reflexió i d'incitació al pensament, eines de recuperació de la memòria històrica i d'aquells que n'han estat protagonistes, textos clàssics i imprescindibles: això és el que reuneix Publicacions de la Universitat de València en les tres noves col·leccions que acaba d'encetar, “Història i memòria del franquisme”, “Biografías” i

“Breviaris”. Unes col·leccions destinades a la publicació d'obres que, en el sentit més ample del terme, caldria considerar com a representants d'allò que hem convingut d'anomenar assaig; conscients, això sí, d'estar aprofitant els límits difusos del gènere per convertir-lo en un calaix de sastre on encabim uns textos que recullen literatura d'idees, historiografia, biografia i, fins i tot, filosofia, amb un ventall d'autors i d'èpoques també ben divers.

La primera d'aquestes col·leccions, “Història i memòria del franquisme”, sembla estar inspirada per la constatació que el franquisme és un període històric volgudament oblidat o, en el millor dels casos, encara desconegut; com també per la presència a tota la historiografia europea actual –especialment, per raons òbvies, a Alemanya, Itàlia i Espanya– de tesis revisionistes de clara tendència neoconservadora, que vindrien a

Ramir Reig, Josep Picó

Feixistes, rojos i capellans

minimitzar els efectes dels diferents feixismes quan no a construir-ne una hipotètica cara amable. Aquests són també els pressupòsits que estan al darrere de la primera de les obres que s'hi han publicat: *Fascismo y franquismo*, d'Ismael Saz. Una recopilació

de treballs de l'autor sobre el feixisme i el franquisme, en què es tracten temes com la pròpia consideració del règim com a feixista, la gestació i els primers passos d'aquest, o una visió des de sota, des de la història de la vida quotidiana. O de *Feixistes, rojos i capellans*, recuperació d'una obra publicada inicialment el 1978 per l'Editorial Moll, que estudia el paper de l'església durant el període que va de 1940 a 1977. Un paper que Ramir Reig i Josep Picó, els autors, separen en dues tendències oposades: d'un costat, fins els anys 60 aproximadament, com un dels puntals més sòlids del règim de Franco; d'un altre, com a part integrant de la lluita contra el feixisme.

Però hi ha altres formes d'acostar-se a un moment històric que va pretendre controlar totes les vessants d'una nova construcció social, i en aquest sentit destaquen llibres com *Proceso a un maestro republicano*. L'autora, M. Cruz Altabert, no era historiadora quan va començar el camí que conclouria en aquest treball: va ser la lectura del nom del seu pare, Vicente Altabert, en un altre llibre –Els afusellaments al País Valencià–

M. Cruz Altabert Cuevas

Proceso a un maestro republicano

“Història i memòria del franquisme”
sembla estar inspirada per la
constatació que el franquisme és un
període històric volgudament oblidat
o, en el millor dels casos, encara
desconegut

allò que la va portar a investigar el recorregut que havia conduït aquell de ser un mestre republicà que exercia la seua professió normalment, a ser afusellat a Paterna, després de passar per presó i camps de concentració. O també *Comisiones obreras* y

represión franquista, de J. Alberto Gómez Roda, referit a un altre dels fronts oberts contra el règim: el laboral, i en concret al procés de reconstrucció del moviment obrer a València i a les actuacions repressives que va patir entre 1958 i 1972. Una reconstrucció vista com una greu amenaça pels artífexs de la dictadura, que van fer tot el possible per frenar-la, sense aconseguir, però, d’aturar una conflictivitat laboral que va assolir punts certament àlgids.

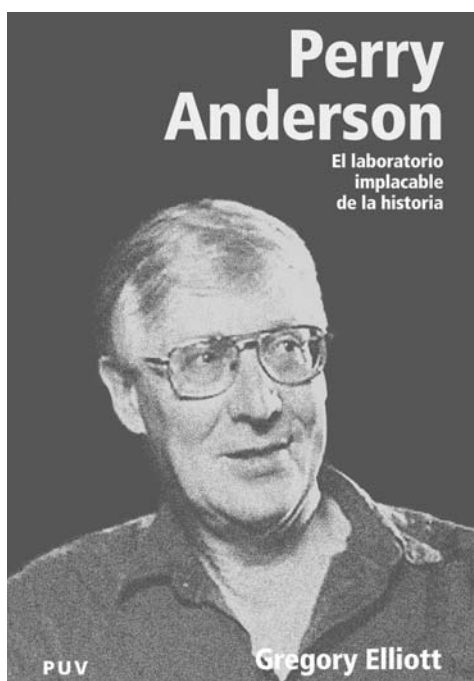
Una altra de les col·leccions, “Biografías”, està dedicada a un gènere molt devaluat en els darrers anys, si més no com a etiqueta classificatòria, perquè sota aquest nom s’han publicat tota classe de panegírics i hagiografies de personatges d’un interès més que dubtós –i en tenim mostres ben recents. En canvi, des del punt de vista de l’historiador, tractada com una part més d’un treball científic d’investigació, esdevé una eina de primer ordre. I si per a un historiador reconstruir la trajectòria d’un personatge presenta sempre molts punts d’interès, aquest s’acreix considerablement quan

el personatge en qüestió té una trajectòria vital que discorre per alguns dels moments més determinants de la història. Així, per exemple, **Marc Bloch**, que a banda de ser un dels millors historiadors del seu segle, fundador de la prestigiosa revista científica *Annales*, professor i autor prolífic, va viure un període que Carole Fink, l'autora de *Marc Bloch. Una vida para la historia*, situa conscientment entre *l'Affaire Dreyfus* i l'Holocaust, i que té entremig dues guerres mundials, l'ocupació nazi, la lluita per l'alliberament de França des de les posicions de comandament de la Resistència i la seua pròpia mort en l'intent. També és el cas de Perry Anderson, considerat com un dels

intel·lectuals i pensadors marxistes més brillants de l'actualitat, i objecte d'un altre dels títols de la col·lecció: "**Perry Anderson. El laboratorio implacable de la historia**". L'obra, de Gregory Elliott, reconstrueix de manera minuciosa la trajectòria d'Anderson en el context de l'evolució de la Nova Esquerra britànica des de 1956, on

“Biografias”, està dedicada a un gènere molt devaluat en els darrers anys, si més no com a etiqueta classificatòria, perquè sota aquest nom s’han publicat tota classe de panegírics i hagiografies de personatges d’un interès més que dubtós

destaca la seua tasca com a historiador de l’absolutisme europeu, promotor del marxisme occidental i referent de l’esquerra europea. De la seua banda, el darrer dels volums de què es compon de moment aquesta col·lecció, *E. P. Thompson. Objeciones y oposiciones*, està centrat en l’autor de l’enormement aclamat *La formació de la classe obrera en Anglaterra*. Una obra que Bryan D. Palmer va escriure poc després de la mort de Thompson el 1993, i que esdevé així un homenatge personal i incisiu a la figura d’un historiador compromés, un dels més suggestius historiadors marxistes de la Nova Esquerra i un intel·lectual en l’únic sentit possible que hauríem d’acceptar per

al mot.

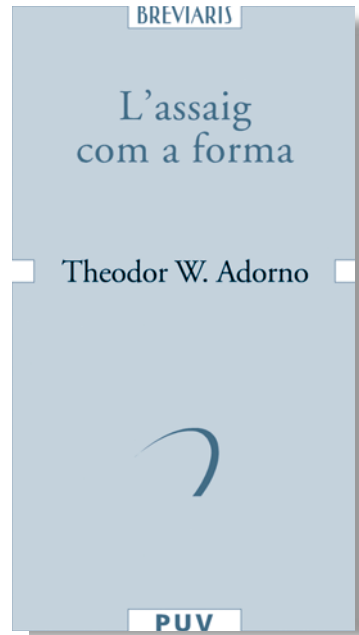
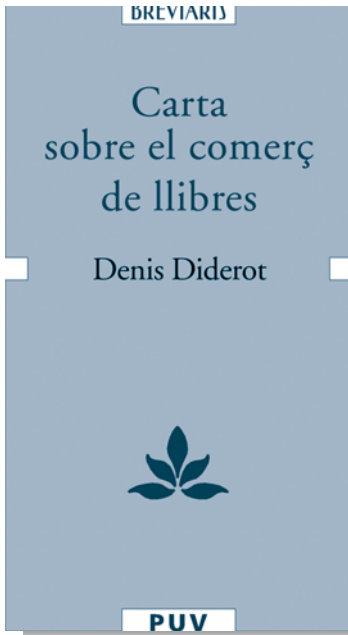
Per últim, la col·lecció “Breviaris” es destina a una sèrie de textos breus que, en molts casos, tenien un propòsit inicial molt més modest del que el pas del temps ha acabat per atorgar-los, fins a convertir-los en petits clàssics del pensament. I només cal fer

“Breviari” es destina a una sèrie de textos breus que, en molts casos, tenien un propòsit inicial molt més modest del que el pas del temps ha acabat per atorgar-los, fins a convertir-los en petits clàssics del pensament

un cop d'ull a les perles que s'anuncien en preparació per adonar-se'n: obres de Casanova, Webber, Voltaire, Sartre, o Mann. De moment, però, la col·lecció s'ha iniciat amb el conegut com *Discurs sobre la dignitat de l'home*, obra d'un joveníssim –només vint-i-tres anys!– i audaç **Pico della Mirandola**, figura cabdal per bé que curiosa dins del Renaixement italià. Un discurs pensat inicialment com a presentació d'un ambiciós projecte, però que l'autor va ampliar fins convertir-lo en tot un programa doctrinal, en un autèntic manifest de l'humanisme, molts dels temes del qual continuen de plena vigència: la indeterminació de l'home, l'impuls a l'excel·lència, la raó com a guia de l'esperit i de l'acció, l'aspiració a la pau per mitjà del saber o la reivindicació de l'esperit crític. De la seua banda, *Carta sobre el comerç de llibres* és un text del 1763 que naix d'un encàrrec: el que el gremi de llibreters de París fa a **Denis Diderot** per tal que defense els seus interessos i privilegis. Però l'autor no s'està de desmarcar-se'n i fins i tot d'oposar-se'n frontalment, fins al punt de demanar l'abolició de tots els gremis i corporacions, incloent-hi el dels mateixos llibreters. Per això, el text no només manté tota l'actualitat, sinó que posa les bases de la concepció moderna del llibre i de l'edició.

I tanquem com havíem començat, parlant de l'assaig i preguntant-nos sobre l'especificitat formal d'aquest gènere. Una qüestió que ja havia plantejat en el seu moment Georg Lukács, apuntant algunes de les claus que posteriorment desenvoluparia amb

major profunditat **Theodor W. Adorno** en el text que significa el tercer –i pel moment el darrer– dels “breviaris” de la col·lecció: *L'assaig com a forma*. I, entre aquestes claus, sobretot la poca consideració que rebia el gènere des d'àmbits acadèmics en reduir-lo a la consideració de crítica més o menys impressionista i subjectiva, de glossa dels grans o de simple literatura d'idees que normalment ni són pròpies. Adorno fa una reivindicació de l'estratègia formal de l'assaig i, en certa mesura, de la seua pròpia com a escriptor. Una estratègia sempre en procés, sempre revisable i autocrítica, que és també, en definitiva, la d'aquests materials que inicien tres noves i ben interessants col·leccions editorials.

Pere Calonge